BERNARDINI
TELESII
CONSENTINI,
DE MARI,
Liber Vnicus.

Ad Illustriss. Ferdinandum Carrafam, Soriani Comitem.

NEAPOLI,
Apud Iosephum Cacchium. 1570.

ILLVSTRIS. FERDINANDO CARAFAE SORIANI COMITI BERNARDINVS TELESIVS S. P. D.

VM primùm literas tuas accepi, quibus declarabas te in iis, quæ de Mari ab Aristotele tradita erant, acquiescere minimè posse, & quid de eius natura, & motibus sentirem, ad te conscriberem mandabas: & si plurimis (ut nosti) opprimerer molestiis, tibi tamē, ut morem gererem, tuiq; desiderio satisfacerem, commentarium, quem iam pridem de eo conscripseram, rudem adhuc, quantū per præsentes occupationes licuit, poliui: & præter morē nostrum, prius quæ ab Aristoteli tradita sunt, in eo exponuntur, examinanturque, ut facile homines intelligerent, iure te in iis acquiescere non potuisse: tum nostra apponūtur. Perleges uerò tu illum, & si tibi probatus sit, talisq; uisus, qui, & tuo sub nomine in lucē prodire queat, prodeat. Neque enim, quæ tu admittēda decreueris, alii, ut dānent uereri licet; libens certè confectum tibi opus, qualecunq; id sit, accipies; summam in eo meam erga te caritatem, obseruantiamque intuitus, & grati animi signum cùm erga te, tùm & erga Illustrisimos parentes tuos, Alfonsum Nuceriæ Ducem, uirum unum omnium optimum, constantisimumq;, & Ioannam Castriotā, quæ cùm maximè fortunæ, corporisq; bonis affluat, & tātis omnino, quātis plura ne optare quidem liceat: si cùm alias eius animi uirtutes, tum uerò, quæ ægrè simul coire uidentur, lenitatem, sublimitatemque summè in illo coniunctas, penè &

unum factas quis inspiciat, uix illorũ splendorem intuea-
tur: ut mihi quidem nostræ ætatis homines nihil ea ama-
bilius, nihil etiam diuinius conspicere posse uideãtur: Hæc
uerò tu eius, parentisq; tui splendorẽ, summamq́, utriusq;
generis claritatem ne nouis luminibus non illustres dubi-
tandum est quicquã: Nam mihi quidem te, illosq́ue intuen
ti, quæ in illorum utroque corporis, animique bona sunt,
ex utroque hausisse uideris omnia: minimeq; uel eorum,
uel auorum gloria, uel tantarum opum possessione, totue,
ac tantorum populorum dominatione contentus tuo tibi
ut studio, tuoque labore, nouum decus, nouosq́ue hono
res acquiras summa attendis cum diligẽtia; Age uerò qua
cœpisti perge, & mihi crede, non summam modò gloriã,
sed ueram adipisceris felicitatem, summæ nimirum fortu-
næ summam adijcies sapientiam. Vale.

ILLVSTR.^mo IOANNI HIERONYMO AQVEVIVIO HADRIANENSIVM DVCI.

BERNARDINVS TILESIVS CONSENTINVS S.P.D.

MVLTOS equidem iam annos summa te prosequor ueneratione, summoq; tui uidendi desiderio teneor; Neq; enim unus, aut alter te cum cæteris animi bonis uirtutibusq;, tũ uerò diuino sanè ingenio iudicioq; longè acerrimo præditum, disciplinisq; omnibus apprime ornatum mihi prædicauit; sed communis omnium consensus, & eorum praecipuè qui & te magis norunt, & qui, quæ in te sunt, bona reliquis exquisitius intueri possunt: in primis Marius Galeota qui uir & quantus? hic quidem te non summis ætatis nostræ hominibus, sed antiquis illis haeroibus, ac diuinis uiris conferre nihil ueretur. Nec uerò Remp. uel manu, uel consilio adiuuandi occasionem nactus si sis umquam, quin illorum gloriã exæques, aut etiã exuperes dubitat quicquam. Admirabilem scilicet intuitus naturam tuam, & cùm

& cùm reliquarum honestarum disciplinarum, tum uerò philosophiae studijs diu, summaq; excultam diligentia: summa itaque erga te charitate, ac ueneratione summoq; tui desiderio me inflammauit. Quòd si per molestias, quibus multos iam annos assiduè opprimor, mihi licuisset, promptiùs mihi crede ad te, quàm ad fortunatissimos reges aduolassem: Et præsens animi mei propensionē erga te patefecissem, ac dedidissem omninò me tibi: Id quando ad huc facere non licuit studiorum meorum monumentum quippiā tibi offerre uisum est, quòd meæ erga te obseruātiae signum esset: Itaq; commentarium de Colorum generatione ad te mitto: libens spero munus qualecumq; est accipies, in quo nimirum hominem, qui te nunquam uidit, uirtutum tuarum pulchritudine, ac fulgore incensum intuebere. Nam si probatus tibi ille fuerit, & perobscurā adhuc, ut uidetur, colorum naturam, exortūq; patefecerit, id uerò opibus à te omnibus carius æstimatum iri certò scio; ut qui Illustriss. maiorum tuorum more rerum cognitionem rebus omnibus, ac regnis etiam ipsis præhabendā semper duxeris. Vale.

BERNARDINI COSENTINI
DE MARE.

Mare non propria natura salsum esse, sed dulcibus eius partibus à Sole in uapores actis, & calidæ, siccæq; exhalationis commistione salsum esse factum, & perpetuò tale fuisse Aristoteli uisum.

Cap. I.

AVS A, inquit, Aristoteles quæ antiquiores adduxit, ut Mare uniuersum aquæ principium, & corpus esse existimarēt, hæc est: Nam consentaneum uideri potest, quoddā totius aquæ corpus esse, quemadmodum, & aliorum elemētorum moles coagmentata est, & principium, ob copiam, unde distributa mutatur, & alijs admiscetur: ut ignis quidem in supero loco; aeris autē copia in eo, qui est citra ignem; Terræ corpus id, circa quod, omnia hæc sunt manifeste posita: ex quo constat eadem ratione, de aqua, & necessario inquirendum. Nullum autem aliud tale collectum corp, præter maris uastitatem, ut cæterorum elementorum, positum uidetur. Amnium enim, nec collectum est, nec manet, sed ueluti quotidie gignatur, semper conspicitur; Mare igitur humidorum, & totius aquæ principium esse, ob hanc dnbitationem uisum est. Quo circa, & flumina non tātùm in ipsum, sed ex eo fluere aliqui inquiunt: quod enim salsum est, si coletur fieri potabile. Huic autem dubitationi, dubitatio altera opponitur; quid tandem causæ sit, cur aqua hæc simul stans, potabilis non sit, sed salsa, si quidem totius aquæ principium est? causa, inquit, maris salsedinis propositam dubitationem soluet, & efficiet, ut primam de mari existimationē rectè & necessariò sumamus. tum illam explicans; quoniā, inquit, aqua circa Terram, quemadmodum & circa eam aeris globus, & circa hunc, qui dicitur ignis, obtenditur, Sol auttem, hoc modo feratur, ob eamque causam mutatio existat, & ortus, atque interitus; id quod tenuissimum est, & dulcissimū quotidie effertur, secerniq;, & in uaporem mutatum superiora petere uidetur, illic autem rursus ob frigus cōcretum iterum defertur, idq; natura perpetuò facere (ut anteà dictum est) instituit. Itaque, inquit, quòd potabile

2.M
T.6
T.7
T.10

tabile est,& dulce,uniuersum ob leuitatem attollitur,quod autem salsum est, præ pondere subsidit, non in suo ipsius progrio loco: etenim existimandum est,de hoc recte dubitatum esse,absurdum nanque est, nisi aliquis aquæ, ut cæterorum elementorum, sit locus: atque hanc esse solutionem: is enim locus, in quo contineri mare cernimus,maris non est,sed potius aquę. Maris autem uidetur,propterea quòd pars salsa subsidit præ pondere,dulcis uerò,ac potabilis, ob leuitatem attollitur, Quapropter & flumina in eum locum omnia influunt,& omnis aqua quæ gignitur, in id enim ꝙ maximè cauuum est,talemque terræ locum mare obtinet;sed alia pars uniuersa à Sole celeriter attollitur; alia relinquitur, ob eam; quæ dicta est causam. Hunc ergo aquæ locum esse, & non maris; & quamobrem pars potabilis, præter eam quæ fluit, occulta est; alia uerò pars maneat;cur item Mare aquæ potius sit finis, quam principium, his à nobis traditum sit. De eius autem salsedine, & utrum perpetuò idem sit, an non fuerit,nec futurum sit, sed deficiet,dicendum est: hoc enim modo aliqui sentiunt. omnes quidē genitum esse uidentur fateri, si quidem & mundum uniuersum; simul nanque eius ortum faciunt. quare constat,si uniuersum sempiternum est, non aliter de mari existimandum esse; ijs certè, qui mare generant,eius salsedinis causa reddi minimè potest. Nam si illius,qui terram ambibat,& à Sole sublatus est,humoris omnis residuum,Mare effectum est;necesse est aqua illa,quæ in uaporē conuersa est, rursus aduenientе,cùm æqualis sit multitudo,iterum dulcescere. Si autem terra admista,salsi saporis causa ponatur, ut quę saporibus multis prędita,in mare à fluminibus deferatur; absurdū ijs est,flumina quoq; salsa non esse. Satis porrò,ex his æterno tēpore,& ueluti à principio salsum extitisse mare,demōstratum. At nō & salsedinis itidem causam satis explicatam existimans Aristoteles: si quidem,ut ipse ait,si dulciū abscessu partium salsum fiat mare,earum accessu iterum dulcescere oportet. alienum quippiam, salsum fiat, minimèque à fluminibus deferatur, uidendum mari intuitus. Quoniam,inquit positum est,duplicem esse exhalationē, alteram humidam,alteram siccam: constat hanc rerum huiusmodi principium existimandam esse: & multis quidem signis perspicuum est eiusmodi saporem, ex commistione quapiam existere: in corporibus enim quod minimè coctum est,salsum est,& amarum: nec aliter se habet in ijs, quæ aduruntur; quod enim à calore euictum non fuerit in corporibus excrementnm efficitur: in ijs autem quæ aduruntur cinis. Atque hæc causa est cur nonnulli ex

adusta

adusta Terra mare fieri inquiant.quod hoc quidem modo dicere absurdum est,at illud uerum; ex eius scilicet, generis Terrę salsedinem mare accipere posse; nam,ut in his,quæ dicta sunt; sic etiam in uniuerso,ex ijs,quæ nascuntur, & natura gignuntur animo semper concipiendum est,eius generis Terram,quin & omnem aridæ Terræ exhalationem remanere;quale id est,quod ex adustis restat, ea enim hanc ingentem halituum copiam suppeditat. Quoniam autem inter se, ut diximus, uaporosa, & sicca exhalatio admistæ sunt,cùm in nubem,& in aquam illa cõcreuerit,aliqua semper huius facultatis copia unà comprehendatur, & rursum unà cum pluuia deorsum feratur necesse est. Nec ex ijs tantùm quæ dicta sunt, perspicuum est, inquit, salsitudinem in quadam mixtione positã esse,uerum etiam ex eo,quòd si quis cereo uase effecto, eiusq; ore talibus rebus obturato,ut maris nihil illabatur, in mare illud posuerit, id quod per cereos parietes ingreditur,aqua dulcis redditur.quod enim terreum est. & salsedinem ex admistione facit,ueluti colatum secernitur. hoc uerò & ponderis causa est, & crassitiei. Hæc Aristoteles de mari, deq; eius salsedine, è quibus aquæ elementum mare positum Aristoteli fuisse intelligere etiam licet, at quando Peripateticorum non nullis secus uidetur; diligentius omninò,quæ fuerit illius sententia,inspiciendum est: nam si utrauis ea fuerit, quin in absurditates longè maximas Peripatetici incidant effugere non possunt, at ut in quibus uerè Aristoteles damnari posit nota fiant, inquirenda omninò eius sententia uideri debet.

Mare aquæ elementum Aristoteli positum esse. Cap. 2.

MARE aquæ elementum positum Aristoteli esse manifestè,ut uidetur,patet; Antiquorum enim rationẽ, quæ aquæ uniuersitatem ipsum statuit,propterea ꝙ rationi congruunt sit, aquarum itidem molem,cuiusmodi aliorum elementorum existit, unitam,stabilemq; oportere esse, præter morẽ suum nihil reijcit, ac ne reijcere quidem teneat, quin admittendam omninò decernere uidetur. exposita igitur,dubitatione quæ illorum rationi aduersari uidebatur, salsedinis, inquit, causa inspecta dictam dubitationem soluet, reijcietq;, & efficiet, ut primam illorum ratiocinationẽ; qua mare aquæ elementum statuebãt,rectè necessariò sumamus:

nam

nam alteram qua flumina è mari effluere opinabantur, reijciendā omninò decreuerit Aristoteles, illud uerò ex eò, quòd salsus maris sapor nō eius aquæ proprius, naturalisq; sed ex accidente quopiam factus uidebitur,ac si diceret si quidem propria natura salsū esset mare,rectè dubitatum foret minimè aquæ id elemeutum poni posse,dulcis potabilisque; at quoniam propria salsum factum uidebitur, quòd dulcioribus sui partibus à sole spoliatum est,& calida,siccaque exhalatio à pluuijs delata illi admista; nequaquàm propterea quòd salsum est, aquæ elementum uideri non debet: neque enim quæ elementa Aristoteles ponit,impura ea alienisque rebus commista ponere ueretur: quin uno tantùm igne excæpto reliqua omnia impura esse decernit. mare igitur non propria natura salsum esse affirmans, & à quibus salsum fieri queat, summa inquirens diligentia; antiquorum omninò rationē comprobare, & aquæ omnino ipsum elementū ponere uideri debet: at perpetuò illos in sectandi studio,& ambitionis omninò stimulis exagitatus; id illos incusare, quòd non è loco in quo positum est mare, aquæ id esse uniuersitatem declararint: aquæ,inquit,quod potabile est, & dulce uniuersum ob leuitatem attollitur; quod autem salsum est præ pondere subsidit, uon in suo ipsius loco: etenim existimādum est de hoc rectè dubitatum esse; absurdum nanque est, nisi aliquis aquæ,ut reliquorum elementorum sit locus;atque hanc esse solutionem; is enim locus, in quo contineri mare cernimus, maris non est,sed potius aquæ; ac si diceret, commodius ex aquæ loco,quæ aquæ sit uniuersitas intelligi posse; magis enim propriū aquæ locum, quàm eius uniuersitatem simul collectam,esse oportere,rationi congruum sit; propterea enim fortè simul aqua uniuersa colligitur, sibique omnis coit, quòd uniuersa in proprio loco esse uult: Ad proprium, inquit Aristoteles, locum ferri unumquodque ad suum simile,& suam formam est ferri;& sic utiq; quis existimabit,id quod dicebant antiqui, simile ad simile ferri: hoc enim non accidit omninò,non enim si quis Terram transmittet, & iuxta Lunam collocet,ad ipsam ferentur partes: sed ad eundē locum,ubi nunc existit: ut quod dictum est, id antiquiores incusādi Aristoteli uideri potuerint;quòd non è maris loco, sed ex eius magnitudine aquæ elementum id statuerint: si qeidem elementorum partibus proprius locus magis,quam propria uniuersitas,prorius sit. Nusquam igitur antiquiores damnare, quòd mare aquæ elementum posuerint,uidetur Aristoteles,sed quòd non ex eius loco id declararint. Et uel ibi, mare aquæ elementnm Aristoteli po-

situm

ſitum eſſe, quæ ſtatim ſubdit, manifeſtiſsime declarant: quaſi enim cauſam reddens, cur in proprio aquæ loco uera aqua, & potabilis, qualis ſui eſt natura, non ſit: ſed ſalſa; à mari, inquit occupatus eſt aquæ locus; quoniam, quod in aqua ſalſum quidem eſt, ſubſidit propter grauitatem; dulce autem, & potabile propter leuitatem ſurſum ducitur: & paulò inferius, conſtat inquit, hunc eſſe aquæ locum, & non maris; & quam ob rem pars potabilis, præter eam quæ fluit occulta ſit: ſunt enim ac ſi diceret, totius quidem, puræque aquæ is eſt locus; ſed craſsior, grauiorque eius pars. illum occupauit, quòd tenuiore, leuioreque ſurſum à Sole acta, ipſa modò reliqua facta eſt; Quoniam uidelicet, aquæ elementum, ueluti, & terræ, aeriſque, & ignis poſitum Ariſtoteli erat; & in terræ illud ſuperficie locatum, multoque terra maius factum, & nullam aliam aquarum molem, cui illud aſsignare poſſet, præter maris uaſtitatem intueri poterat: mare itaque neceſſariò aquæ elementum ponendum intuenti; modis utique quibus poterat omnibus ſalſum eius saporem, ex accidente quopiam ei ineſſe declarandum omnino fuit: qui nimirum ſi maris proprius ſit, aquæ id elementum dulcis, potabiliſque ponere prohibeat, id omninò quacunque potuit moliri uidetur ratione. Et aquæ igitur, quæ ut penitus ſimilaris non ſit, & eadem tenuitate, eodemque omnis donata ſapore, nullis certè ſui partibus æquè mari craſſa, minus etiam ſalſa ullis uideri poteſt: & quæ à calore quauis expoliata tenuitate, nec craſſeſcere, nec ſalſa unquam, quin tenuior aſsiduè, dulciorque fieri uidetur. partes indere nihil ueretur: quæ à tenuioribus Solis opera ſeiunctæ, adeò craſſæ, adeoque ſint ſalſæ: inuitus, ut exiſtimare licet, at neceſſariò: neque enim aquæ elementum mare ponere liceat, niſi maris ſalſedo aquæ inſit, & nequaquàm in hoc acquieſcere potens, quoniam enim quæ è mari aſsiduè educitur tenuitas, in aquam ea rurſus coacta tenuem, dulcemque mari iterum reſtituitur: quod itaq; ſi illius abſceſſu craſſum, ſalſumque fiat. eius acceſſu tenue iterum fiat, dulceque: Terram illam incoctam, aduſtamque nuſquam quidem conſpectam, è terræ latebris eruere nihil reformidat; ex ea ut exhalationum copiam educat, à qua cum pluuijs delata, ſalſum, craſſumque fiat mare: nihil omninò intentatum relinquendum, incommoda quæuis ſuſtinenda eſſe exiſtimans, modò nec marinæ aquæ ſalſedo propria eius ſit; nō aliam porrò id ob cauſam, niſi ut mare aquę uniuerſitas poni poſsit, niſi enim id ppo

situm Aristoteli sit,nihil uel ulla maris passio, uel alienum ullum, à quibus salsum id fiat, inquirendum illi erat; quod ni mirum propria natura tale esse statuere poterat: neque enim quin terra in aquam salsam: amaramque à Sole inuerti queat dubitandum, aut non enuntiandum Aristoteli erat, in sal, sulfur, bitumenque, tum & in tenuissimos callidissimosq; uapores è quibus ignis elementum constitui Aristoteli uidetur, inuerti assiduè illam intuenti, prædicantiq;, ut modis multis Peripateticorum nonnullos mirari liceat, quibus mare aquæ elementum non esse declarandum Aristoteli propositum uidetur: qui scilicet, quem numinis instar uenerantur Aristotelem ignauum eum faciunt, inertemque: tum & stupidum etiam, stolidumque: qui nimirum quod declarandū proposuerat, declaret nunquā, quin, quod unum statuere id poterat summo id euertat studio: & quod si declaret, uel mundi ei cōstructio, & ipse destruatur mundus, uel uniuersa eius doctrina dissoluatur, neque enim quod mare aquæ elementum non esse declaret, præter illius salsedinem allatum est Aristoteli quicquam; at eā non propriam maris esse, sed ex accidente quopiam, & alieni omnino commistione ei inditam esse contendens, apertè nihil obstare, quin mare aquæ uniuersitas poni possit decernit: tum libens incommoda subeat, quæ minimè omnium sustinere ipse uelit: in proprio nimirum aquæ loco alienum ponat ens; & aquam ipsam ad eum delatam nequaquam ibi seruari, perficique, sed corrumpi statuat, destruique. Tum & aquæ molem à qua adeo Terram excedi; & quam eandem iuxta propriam uniuersitatem perpetuò seruari oportere decernit, uel nullam ponat, uel fluuijs eam, lacubusque, qui nullam prorsus Terræ rationem habere uideri possunt, & qui assiduè generari, & uix geniti corrumpi uidentur, assignet, oportet: At uel ipsi ijdem Peripatetici Aristotelem audientes, in ea Terram ab aqua excedi oportere ratione, qua Terrę portionem, quæ ex ea fit, aqua exuperare rare apparet; & ꝓpterea Terræ decuplam aquam esse oportere ratiocinati, anxiè maris fundum rimātur, & immensum illum sub polis effinguntut qui nisi mare aquæ elementum ponant, & immensum illius faciant fundum, aquæ elementum Terra maius ostendere minimè queant: uelint igitur nolint aquæ uniuersitatem mare positum Aristoteli fatentur: At alij: & longè ij quidem præstantissimi, mare aquæ elementum Aristoteli positum, & necessario ponendum nihil dubitant, Terra longè maius, & in loco circa Terram Aristoteli positum. Ipse certè Aristoteles propositam de mari quæstionem absoluens manifestè aquæ

elementum ponit mare ex his, inquit, quæ posita sunt, constat mare aquarum principium non esse, sed finem; Aquæ nimirum uniuersitatem esse, at non quod aquæ ex eo effluant. Sed quòd ad ipsum confluāt omnes. id quod & ignis, & aeris uniuersitati euenire Aristoteli uideatur necesse est. Si quidem qui in terra, marive ignis fit, atque aer ad propriam uterque uniuersitatem. at nulla illorum portio ad Terræ, marisve ima deferri inde Aristoteli uideri potest; ut & illorum moles, non quòd illorum partes inde delabantur, & ut illorum omninò principium, sed ut finis, & ad quem ignis, atq; aer ubi uis factus confluit omnis, illorum elementum Aristoteli ponendum omninò sit. Ingenitum preterea, æternumque, & iuxta propriam uniuersitatem, speciemq; idem perpetuò ponens Aristoteles mare, ea nimirum mari tribuens, quæ elementorum propria sunt, manifestè aquæ ipsum ponit elementum.

Mare nec tenuium, dulciumque partium abscessu, nec calidæ siccæqs exhalationis commistione crassum factum esse salsumq;. Cap. 3.

MARE non propterea crassum esse, salsumq;, quòd tenuioribus, dulcioribusque sui partibus à Sole spoliatum sit; satis quidem inde intelligere licèt, quòd, quæ ex illo à Sole educitur tenuitas, in aquam ea rursus coacta tenuem, dulcemq; iterum illi restituitur, & cum fœnore mehercule; Siquidem, & quæ è uaporibus è terra eductis fit aqua, magna ex parte à fluminibus in mare defertur tādem; quod itaque, si (ut dictum est) tenuiū dulciumque partium abscessu crassum fiat, salsumque earum accessu iterum tenue fiat, dulceq;, & eò Aristoteli etiam magis, quòd semper crassi, salsique aliquid omninò simul extrahi ei uidetur, & in aquam id cogi tenuem, dulcemque: semper, inquit, salsi pars cum dulci attollitur, idque ubi in uaporem abiit potabile fit: nam non in maris aquā illum concrescere, uinum docet, & humores euaporantes, quorū omnium uapores vbi coeunt in aquā crassescunt omnes: ut non modo dulce sui natura, & potabile aquæ elementum, minimè propterea salsum fieri queat; quòd dulces eius partes à Sole educuntur, sed salsum sui natura si sit, dulcescat tandem, salsis sui partibus assiduè eductis, & dulcem in aquam actis: At multo, ut uidetur idem priùs, multoque etiam proximiùs, ex aqua manifestum fit, quæ à calore in uapores soluitur; nulla enim illi unquàm à ca-

lore quouis, & quouis passa modo crassescere, uel salsa fieri uidetur: sed in uapores agi omnis; nulla intereà crasitie, nullaque donata salsedine; quin tenuior asiduè facta, dulciorque: nullis scilicet sui partibus crassa aqua, salsave; sed bene tenuis uniuersa, dulcisque, & exiguum quid à uaporum natura disidens, maris omninò, uaporumque ueluti media, in eos dum agitur, nihil intereà ulla sui parte crassescere, nec salsescere & iam potest, non eam morata caloris actionem, à qua salsa fieri queat: prius nimirum in uapores soluta, quàm is ei indatur calor, à quo salsa fiat; eo itaque aquæ uniuersitas, quàm scilicet aqua omni multò tenuiorem, simpliciorem que esse oportet, minùs à Sole crassa, minus etiam salsa fiat: minime igitur tenuium, dulciumque partiū abscessu crassum factum esse, salsumque aquæ elementum uideri potest. At multò etiam minus calidæ, siccæque exhalationis commistione; mitto enim quòd nusquàm ea terræ adustæ quantitas, à qua ea exhalationis copia fiat, quæ mari uniuerso salsedinem indere queat; spectatur, & quòd adustis, aridisque in terris Aristoteli in primis exhalatio fit longe tenuisima, & quæ tenuisimum ignis elementū huiusmodi constituit: quæ igitur si quidem à pluuijs deferatur, nō modò nullam aquis crasitiem, nullumque adijciat pondus; sed multò eas tenuiores faciat, leuioresque: nulli certè dubium esse potest, quin si maris uastitati commista salsedinē indere ei queat, crasitiemque; lacubus, eas fluuijsque indat omnibus; & pluuias. quibus cùm descendit, longè salsisimas, longeque faciat crasissimas; quæ, cùm rebus quas deferunt exceptæ omnibus, uel autumnales ipsę, quibus huiusmodi exhalatio plurima admista esse Aristoteli uidetur, dulces omninò, tenuesque apparent omnes: Nec uerò alieni omninò cuiuspiam cōmistione crassum, salsumq; uideatur mare, quòd quæ eius pars cereum uas subit tenuis apparet, dulcisque, ueluti percolata. & re omninò exuta, quæ crasitiē, salsedinemque indit: Quoniam enim maris aqua asiduè à Sole attenuatur, & in uapores asiduè agitur, quæ uas subit, marina omninò aqua à Sole tenuior, & propterea dulciot facta uideri potest: uel quæ forte talis à principio facta est: neque enim è non penitus uniformi terra, & à calore non summo penitus uniforme, nihilque à seipso differens extractum est mare: uel fluuialis etiam, neque enim ita marinæ ea immisceri uideri potest, ut ab ea separari seiungique non posit. Marinam porrò aquam tenuiorem factam pro dulci salsam fieri manifestè percipias. si illam in fumū agas: eumque in aquam cogas, marinam nimirum aquā amplio-

rem

rem quidem facias, at aliud immutas nihil, dulcem enim eã facies potabilemque, calore uidelicet per amplius diffuso spatium, & ꝓpterea exiliore facto, languidioreque.

Mare sui natura salsum esse, & è terra dulcium aquarum ritu, & è propriis oriri fontibus.
Cap. 4.

VONIAM igitur nec tenuiũ, dulciumque partium abscessu, nec alieni omnino cuiuspiam cõmistione salsum factum esse mare uideri potest, tale ipsum propria natura esse omninò statuẽdũ uideri debet, & dulcium aquarum ritu è terra, & ipsum à Sole educi, fuisq; & ipsum è fontibus oriri. Nec uerò quin salsã, tantamq; in aquã terra à Sole inuerti queat dubitandum: non alias modò in res, ut dictum est, agi illam intuentibus, quæ & tenuitate, & propria natura longè quàm marina aqua à terra dissident magis, sed ipsum etiam in sal, quod, ut in libris de rerum natura declaratum est, effluere omninò constitutum uideri debet, crasso, salsoque, tenuioribus sui partibus à robustiore calore spoliato; nec, ut in ijsdem amplius expositum est commentarijs, ea marinæ aquæ existit moles, quàm è terra à Sole educi posse intelligere non liceat; nihilo enim terra amplius mare breuissimum certè esse uniuersum, nec uel Oceanum ipsum unius omninò stadij altitudinem exæquare, & à nauigantibus habemus, & cœruleus in uniuersum eius color declarat, qui mari inesse apparet, nihil dicto spatio profundiori, nam ubi paulò altius fit, nigrum ibi spectatur, obscurumq;, & tale porrò certis modò apparet in locis: at terræ semidiametet quibus breuissimus uidetur, duodetriginta milia stadiorum altitudinem exequat, alijs longè ẽt est maior: ꝙ nisi assiduè è terra enascatur mare, tot tantisq; dulcibus aquarum fluxibus assiduè illabentibus, & salsis etiam sui partibus à Sole in uapores actis, ijsq; dulcem in aquã coactis, dulcescat Aristoteli tandẽ, tum & deficiat etiã ei tãdem è Boreali sublimiore assiduè effluens terra, necesse fit Nec uerò ꝙ maris fontes cõspicui non sunt, non, & ipsum è suis fontibus emanare uideri Aristoteli debet; quid enim ueluti, & lacus omnes, aut eorum pleriq; non è suppositis fontibus affluere queat? & ita omninò effluere suo demonstrabitur loco.

Mare aquæ elementum uideri non posse, nec Aristoteli uideri debuisse, nec recte causam ei explicatam esse, cur tot illabentibus in spiritum aquis minimè excrescat mare. Cap. 5.

RASSVM porrò, salsumque sui natura existens mare, quàm longissimè abest, ut aquæ uniuersitas uideri possit, tenuis dulcisq; Aristoteli certè poni minimè debuit, cui nimirum propterea mundi constructio, quam uidemus & ipse seruari uidetur mundus, neque à principio uno occupari omnia. quòd prima illius corpora æqualibus prædita sunt uiribus, eorumque singulis sua adsunt contraria; quæ æquali robore repugnant, obluctanturque; cui igitur timendum fuit, ne altero è frigidis corporibus calido facto, quacunque tale factum sit ratione, à calore tandem occupentur omnia, & omnia unum fiant; uel tartarus igitur quispiam in terræ imis ei effingendus, uel aqua per terram fluens aquæ elementum ponenda: horum neutrum si propriæ ipsius positiones sustinere poterant: Si quidem mundum suo arbitratu effingere, construereque propositum homini non erat, dimittendæ illæ omnes erant; & nequaquàm quatuor ponenda prima corpora, & unum ex ijs à summo frigore, summaque constitutum humiditate. At neque causam explicans, cur tot aquarum fluxus assiduè in mare influentes nullam maris adijciant magnitudinem, & nunquã omninò maius fiat mare, laudari Aristoteles potest; propterea id euenire statuens, quòd in maris illi illapsi uastitatem citò arescant, modicæ aquæ more super magnam mensam sparsæ: eadem, inquit, aquæ copia, quæ in latitudinem expansa sit, & quæ simul collecta, nõ æquali tempore reficcatur, sed usq; adeò differt, ut hæc quidem integrum diem permaneat, altera perinde, ac si quis aquæ cyatum super magnam mensam effuderit; simul ac id cogitauerimus, tota euanescet: id quod fluminibus quoq; usu euenit. illis enim continenter collectim fluentibus, id quod in uastum, latumque locum peruenit, citò semper, ac occultè exiccatur; neque enim terræ, uel entis cuiusuis molem ab infusa aqua augeri dubitare licet; uel si eius incrementum lateat, nisi fortè & per exigua aqua infundatur, statimque ea inde euaporetur quæ fluminibus in mare illabentibus haud quaquam euenire uideri possunt: magnam omninò eorum moles, & quæ assiduè aucta maris ipsius magnitudinem breui exæquare, nec statim ac mari immiscetur, in uapores agi uideri possit; quòd si etiam fiat, nihilo tamen minus

mari molem adijciat: Siquidem uapores è mari educti omnes in aquam rursus coacti rursus ei restituuntur, ut nisi in nõ ens abeāt, quæ in mare influunt aquæ, & hoc Aristotelici arescant pacto, id quod nec alijs euenire uidetur, nec placere omnino Aristoteli po test; excrescat ab ipsis tandem, & maius omninò fiat mare oportet. Haud recte igitur maris naturam explicasse uidetur Aristoteles. Age porrò, quod reliquum est, eius motus, eorumque rationem explicantem audiamus, examinemusque.

Quibus motibus, & quam ob causam moueri mare Aristoteli uidetur. Cap. 6.

LVERE, inquit, Mare in angustijs uidetur: ubi uidelicet ob ambientem terram è uasto pelago in paruũ colligitur; propterea quòd ultro, citroque sępius libretur: hoc uero in uasto mari perspicuum non est; at si ob terræ angustias arcto loco contineatur; libramentum, quod in mari exiguum est, magnum illic uideatur necesse est: Id autem quod intra Herculis columnas continetur, totum terræ concauitatem, & fluminum multitudine fluit: nam Mæotis in Pontum, hic in Aegeũ fluit. Quæ uerò extra hæc maria sunt, hoc minus perspicuè faciunt; illic autem, & propter fluminum multitudinem hoc euenit (plura enim flumina in Euxinũ, & Meotide influunt, quàm in locum eius multiplicem) & propter modicam altitudinem: Mare nanque profundius subinde cernitur; ac Meotidē quidem Pontus, hoc uerò Aegeum; Aegeo Siculum, & omnium profundissima Sardoum, ac Tirrenum. Quæ autem extra columnas sunt: modicè quidem ob lutum profunda sunt; sed flatibus uacant; quasi mare in cõcauo locatum sit: quæ explicantes Peripateticorum optimi, duplici, inquiunt, motu fluere mare Aristoteli uidetur, uno qui in angustijs, & fretis cernitur, altero, quo à Septentrione ad Austrũ uniuersum defluunt maria: & prioris quidem causam ad maris libramentum refert; quoniam enim inmensa est maris moles, & æqualiter utrinque pendens, non in unam partem magis, quam in aliam declinans, ubi in unam moueri incipit, ponderis æqualitate retractum in alteram partem statim reuertitur: atque ita perpetuo alternatim. Hæc autem maris agitatio in locis apertis, atq; in alto euidens non est; fluxumque conspicuum non facit; in angustijs uerò cernitur: ueluti littoribus, quæ in angustum ex uastitate contrahuntur motum adiuuantibus; fluxus posterioris duas affert

fert causas: fluminum uidelicet multitudinem, quæ in maria illa Septentrionalia longè plurima, longeque maxima influunt, à qui bus penè expulsa Meotis. Pontusque in Aegeum influunt, & hoc in ea quæ consequentur. Tum & terræ Septentrionalis altitudinẽ, è qua in magis concauam fluant oportet: quapropter Borealia maria breuiora etiam, profundiora quæ consequuntur Aristoteli uidentur: quòd illa in hæc sese exonerent, ueluti, inquit, in terræ partibus è locis æditis flumina fluere uidentur; sic è totius terræ æditionibus, quæ ad Septentrionem sita sunt, plurima fluxio fit: quapropter ob effusionem profunda illa non sunt. loca porrò ad Septentrionem sita excelsa esse eo declaratur; quòd ueterum Meteorologium multis persuasum fuit Solem sub terra non ferri, sed circa terram, occultari autem eum, & noctem facere, propterea quòd Terra ad Septentriones excelsa sit.

Non recte Maris motuum causas ab Aristotele redditas esse.
Cap. 7.

VONIAM libræ more in hanc modò, modò in illam partem inclinans fluere, refluereque Mare Aristoteli uidetur, uidendum omninò, num à quibus libra ueluti per uices in diuersas interdum agitur partes, ab ijsdẽ, & mare agi posit. E libra quidem propterea in hãc modò, modò uerò in alteram partem inclinare uideri potest, quòd utraq; ꝓpria natura deorsum fertur, & quin utrauis deorsum feratur à supposito aere retineri minimè potest: ac ita est constructa, ut si altera de labatur, ac tollatur, sublеueturque altera; ubi igitur æquis utrinq; grauatur, ponderibus, tãtisper modò hac, modò illac uergit parte; id uerò quòd partes ipsæ non à propria tantùm detrahuntur grauitate, sed ab impulsu itidem, quacunque is datus sit ratione: Nõ scilicet quæ ab externa tantùm deijcitur ui, sed quæ à propria modo grauitate detrahitur pars, uel æque grauem alteram, uel etiã grauiorem quid talisper attollit, subleuatque, à delapsis nimirum uiribus aucta, & ueluti grauior facta: at non diu id tamem: neque enim ulterius se attolli: & sublimiore in loco detineri sinit altera; sed & ipsa delabitur: nec tandiu id modò, dum ęquè alteri Terræ proxima fiat, sed inferius etiam & ipsa, ueluti, & ipsius grauitate à delapsu maiore facta; alteramque tantisper, & ipsa subleuat, & tandiu utraque modò in sublimius alteram attollit, ab ea modò attollitur, dum partium delapsus languescant, & propria ex tã

tum

tum decertent grauitate.id ubi factum est,nullam amplius in partem uergit libra,sed immota manet,ne in alteram detrahatur,retēta, coercitaque ab altera: propterea igitur modò hac, alia modò parte interdum libra inclinat,quòd utraq; deorsum natura fertur, & nec in eas diuidi,nec utraq; simul deferri potest quin altera delabente attollitur, subleuaturq; altera.Horū nullū mari euenire videri potest,in proprio.n.id loco,& in Terræ oīō cōcauis cōtinetur, sibiq; ipsi innititur uniuersum,& ne ulla sui parte inferius delabatur à seipso retinetur coerceturque: nihilq; ut Aristoteli ēt placet parte ulla,uel alijs sui partibus,uel terra ipsa magis sublatū,cœloq; proximius factum,sed uniuersum suprema sui superficie, æquè ab illo cum Terra distans nullam omninò occasionem habet,cur ulla sui parte usquam inclinet. & si id fiat minimè inde ab aliena in contrarium uergentem retrahatur,graue,& bene fluidum, beneq; à seipso diuisibile existens; sed quò semel delapsum est, perpetuò ibi à nulla externa ui impulsum immotum Aristoteli præsertim fiat: cui nimirum prima corpora omnia,& ipse etiam ignis in proprio loco immobilia fieri, & immobilitate gaudere uidētur.Eoq; etiā in angustijs,fretisq; magis;si siquidem,ut Aristo.placet, libretur.Mare,propterea librari uideri potest,quòd fluxile cùm sit, sese continere minimè queat: eò itaque minus libretur, quòd à proximiore contineatur terra,& languidissimè igitur id fluat, refluatq; secus,atque euenire uidetur,nec ulla eius pars eo ordine,eaq; celeritate,qua fluere,reflueréque uidetur: ut enim libretur Mare,temerè certè id fiat,languideque,ut,& librari ineptissimum, & uel si libretur,non tamen propterea fluere,reflueréque uideri possit mare:Minus etiam propterea tumefieri,neque.n. parte altera attolli, sed uniuersum simul bullientis aquæ more tumefieri uidetur; nec imaginari omninò licet, à libramento in altum euehi mare: neque igitur Aristoteles ipse maris æstum eius libramento assignare est ausus; quin eius inquisitio pænitùs prætermissa homini uidetur: non quidem,ut existimare licet,quòd uel maris tumefactio nō cōspecta,uel eius causa non inquirēda ei uisa sit,sed, ut suspicari quis posset,quòd illam attingere desperarit. At neque maris motum, quo à Septentrione ad Austrum uniuersum ferri uidetur, declarās placere potest Arist.neq; enim Meotis. Pōtusq; in subsequētia maria assiduè delabi uideri possunt,quòd ex æditioribus locis in magis concaua deferantur: qm̄.n.spærica est terra,nec Borealis plaga nec ulla eius pars alia sublimior,uel humilior uideri potest & summè Arist.mirari licet, inde Borealis terræ altitudinē colligentem,

C quòd

quòd antiquioribus Meteorologicis sublimius uisa sit; & sub qua sese occultet nocturnus Sol, quos longè minus obsurda, & uera interdum proferentes adeò contemptui, ludibrioque habere ubiq; ipse uidetur: Borealis quidem terra nusquā excelsa apparet: sed humillima uniuersa, nullis distincta montibus; plurimi igitur, longeq; maximi aquarum fluxus è Meridionalibus locis in Borealia defluunt maria, talis reor ab uniuersi conditore constituta; ut quā directa solis lux calefacere non potest; unita foueat, collectaque. Neque igitur própterea breuia sunt Borealia maria, quòd terra illa sublimius, sed si talia sunt, propterea sunt, quòd languidior minus illam in mare inuertit Sol: & minus itaq; salsa apparent; asiduè certè effluere. Aristoteli uisa; è fontibus, ut dictum est, manare uideri debuere; nisi enim è supposita terra asiduè ibi mare emanet, deficiat tandem asiduè effluens, & se effundens asiduè; neq; igitur Theologi incusandi Aristoteli erant, mari fontes asignātes: & Oceanus breuis uisus nequaquàm in terræ concauo positus uideri debuit; neque enim suppositus lutus, qui ut breuis sit Ocean⁹ efficere Aristoteli uidetur; aliunde eò importatus terræ illius profunditatem attollere uideri potest. At neque uentis caret Ocean⁹, ut Aristoteli uidetur, sed si alibi uspiam, in eo flant, est & ubi idem ferè semper ubi uerò quasi statis, certisque temporibus alter alterum excipit: Iure igitur, ut uidetur, maris, nec naturam, nec eius motum, tumefactionisque caussam explicans Aristoteles satis tibi placet, & utramque nobis amplius inquirendam mandas, obscuras uerò res. quis enim mare subeat, exortum, & quæ ipsum agitent, attollantque uires inrueatur? At tua tum si præfulgeat lux, nihil illas intueri desperetur: agè itaque, tuo mihi mare illustra fulgore, ut tuo per me id munere tuaque hominibus innotescat bonitate.

Mare è terra asiduè, à Sole, at non ex omni tamen sed è profunda illa educi, & cur crassum calidumque factum est.

Cap. 8.

ARE, ueluti aquas reliquas omnes è terra asiduè à Sole educi uel ipsum ut declarat sal: manifeste è fluore constitutum crasiculo, salsoque, tenuioribus sui partibus, uel sponte elapsis, uel à Sole eductis; at & inde ut uidetur, apertisimè patere potest; quòd calidum sui natura, molleque, & fluidum cùm sit, & à Sole insuper

asiduè

aſsiduè in exiſtente tenuitate ſpolietur, & magni dulcium aquarum fluxus in ipſum influant,defluantque: multis omninò modis eius,& ſpeties, & natura immutari poſsit,nec ſummis in ſquolloribus, & ſub Sole ſummè directo, uel ubi à fluminibus quàm longiſsimè abeſt, craſsius ſalſiuſque; nec ſummis in illuuionibus, & iuxta maximorum fluminum fluxus tenuius,dulciuſve fieri,ſed eadem eius ſpeties, eademque perpetuò apparet natura. Non quidē niſi aſsiduè enaſcens,& copia,roboreque exuperans ſui partes immutari iam cœptas in propriam reſtituat naturam: ſed uel uniuerſum in ſal concreſcat lōgè ſolidiſsimum,uel craſsius alibi,ſalſiuſq; tenuius alibi,dulciuſque fiat: entium reliquorum omnium,calidorum præſertim,molliumque,& propriarum etiam partium more: quæ ſeorſum à propria uniuerſitate, uel frigido ſub cœlo immutari tandem, à calore certè uel languente in ſal agi uidentur. E terra porrò enaſci uerum mare: at non aquarum reliquarum more paſſim è terris omnibus emanare,perque omnes fluere,& in omnib[us] oīo eſſe,conſpectum,ſed certis modò in locis,non ut illę è quauis, & è ſuprema etiam terra,ſed ex ima tantùm enaſci, & mole exuperans,copiave, aſsidueque à nouo impulſum in certa uniuerſum loca erupiſſe uideri debet. Et multò omninò quæ illæ craſsius,calidiuſque,non iiſdem in terris, neque à calore eodem ſed è craſsiore omninò terra; & à languidiore calore, è profundiore nimirum terra eductum uideri debet: Quòd ſi craſſam,deſiſamque,& minimè diſsimilarem rem à lāguente quidem, at multò occupatam calore ante oculos ponas;profundam ſanè terram,in fluorem illā agi tandē manifeſtè intueare craſſum,ſalſumque, paulatim enim lenteque, & omnis ſimul emollita,nulliſque eius partibus in ſummam actis tenuitatem,neque ita aliis prius attenuatis, ut è denſa, craſſaque re effluere poſsint: quod ubi fit,in craſsitiem quod reliquum eſt agi interdum apparet, in fluorem,ut dictum eſt,tandem agi uideatur uniuerſa, craſsiuſculum illum quidem, beneque calidum. Quòd ſi non tanta in fornacibus agat igniſve, & in lapidē agat minus diſsimilarem,& magis craſſum, magiſque uiſcoſum: cuius ſcilicet,ſi quidem partes ullas aliis prius attenuet, nec ſummè tenues faciat,nec egreſſum iis elabentibus aperiatur, retentæ itaque,& reliquis non dum in fluorem actis,at emollitis iam aglutinentur; dum,& ipſæ in eundem agantur fluorem non in calcem ſed in aquam,& ipſę agantur craſſam: ſalſamque, & amaram. Multò certè in eam amplius profundior quæ eſt Terrę,bene,ut dictum eſt,ſimilaris,& non ſupremis ſui partibus magis,nec prius,quæ in-

ternis à calore emollitus, qui è supremis terræ partibus ad ipsam delatus est, ipsique inditus, languens is quidem, at multus tandē. Et ex huiusmodi omninò terra mare educi, aquæ omnes declarāt, quæ è suprema quidem terra, at crassa, densaque cuiusmodi Appula apparet, emanent; quæ scilicet crassiusculæ sunt omnes, salsæque. At necessario crassum, calidumque imis è terris erutum mare, summè consultò tale factum uideri potest; huiusmodi enim existens, & proximas oras calefacere, & bene tenuis ex huiusmodi par usque aer educi uidetur: neque enim crassiori egressum præbeat: at tenue si sit, minusque calidum, cuius itaque proprius calor, & ab ambictis proprio frigore interimi, superative, & è quo qui à Sole inditur, quod terræ euenire nō uidetur, facilè elabi queat, summè, quod stagnantes aquæ faciunt adiacentes terras frigore afficiat, & ueluti ex stangnantibus aquis adeò ex illo crassus elabatur aer, ut hominum saltem genus sub eo uiuere minimè possit, ut nunquàm rerum conditoris sapientiam satis mirari, aut amare bonitatem queas, qui eo mundum construxit pacto, ut quæ necessariò etiam fiunt, consultò, & meliores omnino, nostrique boni gratia facta uideri possint.

Cur aquæ marinæ dulcibus copiosiores, & cur tot illabentibus in ipsum fluuiis maius non fiet mare.

Cap. 9.

VRE igitur marina aqua adeò dulces, copia exuperat, ut nulla illius pars hæ uideri possint; si quidem supremæ terræ partes profundioribus ambitu quidē ampliores uideri possunt, at è dimidio, ut uidetur, à mari occupatæ minores omnino uideri debent. Nec è tanta fortè terræ altitudinis portione aquæ dulces, è quanta salsæ fiunt: suprema certè terra uariè iam à Sole emollita, & uarièeius luci exposita, & non ab assidua ea, nec æquè perpetuò directa calefacta, in longè diuersissima entia; q. fieri apparet, inuerti omninò: & uel quæ in aquas acta est, nullo ferè temporis momento, in uapores agi ab æstiuo præsertim Sole uideri potest. At non & profunda itidem, ad quam scilicet nusquam, qui à Sole emanat; sed is modò qui supremæ terræ inditus est: peruenit calor; qui langueus quidem, & idem penè factus illam occupat, & nihilo fortè per hyemem, quàm per æstatem segnior: nam si directus Sol robustius agit, at robustius etiā

Terram

Terram patefaciens ingenito calori aditum aperit magis, elabendi itaque aditum is nactus, fummeque ad elabendum intentus minus ad profunda diffunditur; vnus itaque perpetuò pene profundiori inexiſtens terræ calor, bene eam uniformem in unam omnem agit rem, Aſsiduè porrò enaſcens, & maius factum mare, & tot auctum aſsiduè fluuijs, neque excreſcit unquàm, nec tenuius fit, quòd aquæ hę omnes, & quæ tenuiores à principio factæ fuere; neque enim uel terra, è qua fit adeò ſimilaris, adeoque idem qui illam inuertit calor, ut in eandem penitus aquam agatur omnis; nec ulla eius pars alijs tenuior, minuſque calida fiat. Tum quod maris à Sole aſsiduè tenuius fit; non ſi quidem in uapores agens ipſum Sol, non in fluores prius agat. qui marinæ aquæ, uaporumque elabentium medij uideri poſsint. Aquæ inquam & illabentes, & decidentes, & quæ à principio ſalſis miſtæ factæ, & in quas ſalſæ à Sole actæ fuere, in terram aſsiduè illabuntur: quòd niſi id fiat, niſi ſcilicet hoc pacto tenuitas: qua aſsiduè à Sole ſpoliatur. Terræ reſtituatur; uel deficiat tandem omnis: neque enim pluuiæ illam ſeruent, ex illa ęductæ & ipſæ, uel adeo areſcat denſaque fiat, ut aquæ nullæ nulla amplius ex ea tenuitas educi poſſit. At neque uniuerſi conſtitutio, quam uidemus, ſeruetur, neq; unus omninò amplius permaneat, Mundus; ſi quidem terræ proximus Aer, à Sole è denſiſsima illa reſiliente iuſto plus calefactus, amplificatuſque pacto nullo loco, in quo eſt, contineri queat, nec uelit multò tenuior, multoque amplior factus; ſed ſuperiora petat; ubi ne ſcindatur, aut amplius fiat cœlum, in ſtellam fortè cocat, Vacuus certe circa terram fiat locus: naturæ ſummè aduerſum, exoſumque mutuo contactu faueri uolenti entia, & mundum maximè unitum, atque unum eſſe; illa ne eueniat, tenuitas mari inexiſtens in terram aſsiduè illabens præſtat; materiam ijs, quæ aſsiduè è Terra fiunt, ingenerandis præbens; diuinitus ita à conditore noſtro prouiſum, factumque:
ijs uiribus donato Sole, eaque à Terra locato diſtantia; ijſque moto motibus, ut aſsiduè Terra cùm inuertatur, inuerti aſsiduè poſsit.

Motum

Motum Mari necessarium fuisse, & à quibus intumescit, moueturque. Cap. 10.

CALIDVM porrò existens mare,& propterea motu,quo feruetur, atque oblectetur indigens, multò etiam quàm aquæ reliquæ amplius,quæ stagnātes, atque immobiles factæ corrumpi uidētur omnes; Et quo prætereà solis actionem declinet, fugiatque; nec iusto plus in uapores soluatur.Et per se moueri impotens, non ea donatum tenuitate,ut ipsum se commouere queat: ab aliena utique vi si seruandum commouendum: ab uniuerso quidem cœlo præcipuè uerò à longè robustissimo Sole commoueri,agitarique.Conditori placuit nostro, non quidem secum illud rapiente; neque enim fieri id queat; sed napores, ut dictum est,in generante; qui scilicet egressum molientes,& egressu à superposito mari prohibiti; spiritus more in aqua ab igne ingeniti,attollant ipsum,agitentque; propterea enim hæ feruent,intumescunt, atque agitantur: quòd ingenitus spiritus confertim elabens attollit uarieque exagitat non patentem præbentes egressum; separatæ itaque adapertęque,ut elabenti illi exitus pateat,nō amplius attolluntur: sed statim resident omnes; nusquàm itaque penitus immobile,& penitus planum, sed semper agitari quid, & quid attolli semper apparet mare,ueluti quæ ebullire incipiunt aquæ; & Vere,atque Autumno maximè,minimè verò Aestate, atq; Hyeme, quòd, ut in commentarijs de pluuijs expositum est, Medius Sol plurimos, crassioresque educit uapores: Robustissimus, longè tenuissimos,quales uel è crassiusculo egressum nācisc antur mari; nihil ipsum,quod uidere queas,attollentes,commouentesve: lāguidissimus per paucos,& qui superpositum mare attollere, & è constructo elabi impotentes tam diu retineantur: dum summè & ipsi tenues fiant; In plenilunijs itidē & in Nouilunijs maximè attolli,intumescereque uidetur mare, in illis quidem ꝙ multa à Luna resiliens lux,multos educit uapores: in his autem si Vere in his attollitur mare,quòd refrigeratio aere sese colligit,atque unit internus maris calor;& ualens factus plures facit,atque emittit uapores, ueluti & putealis aqua Borea spirante: Minimè in Lunæ quadratis,nec multa à Luna resiliente luce,nec in seipsum collecto proprio maris calore; Quin non attollunt modò mare qui elabuntur uapores,sed impellunt etiam, atque ad motum incitāt, id quod palea aquæ superposita declarat,si quidem in suppositam

paleæ

paleæ aquam, ita Solis lux à ſpeculo aſsiduè reflectatur:ut uapores qui aſsiduè fiunt, elabunturque ueluti à tergo paleam feriant, in anteriorem eam partem ferri intueare;& regredi rurſus,ſi ex altera parte dicto modo reflectatur lux : ingenerat ſcilicet in aqua ſpiritum in eam reflexa lux, iſque elabens in alteram partem ſuperpoſitam aquam paleamque impellit: Non tanti porrò aſsiduè mari ingeniti uapores qui ipſum aſsiduè attollant,impellantque, nec ꝑpetuò attolli nec undiq; impelli uidetur mare,ſed reſidere interdum, quieſcereque : & in hanc modò refluere partem,hinc modò refluere : ibi nimirum attollitur, indeque impellitur mare; ubi uaporum copia ſubeſt, at ea elapſa reſidet, ibi; neque amplius inde agitur : at qui interea parte in altera uapores facti ſunt,plures iam facti;& qui ſuperpoſitam maris molem attollerequeant,egreſſum hi molientes,attollunt ipſum,& elabentes in contrariam incitant partem;per uices itaque attolli,reſidereque, & fluere, ac refluere uidetur mare : & ut plurimum æquali tempore, & ſex horarũ ſpatio utrumque : quòd nimirum eo in temporis ſpatio, tot mari ingenerantur uapores,qui tamdiu ipſum attollere, impellereq; poſſint.Mira autem maris motus celeritas in anguſtijs,fretiſque apparet,quòd per apertum fluens,nihilque à ſubſequente umquã impulſum,nihil eſt quod uſpiam motum concitet;at ubi in anguſtius agitur, nec uniuerſum ſimul fluere poteſt, ſed uel exigua ſui parte tantùm. quod remanet ſubſequentis ſurſum impediẽs,retardãſq;, & propterea ab eo impulſum , ſtimulatumque motum acceleret : & præcedens impellat neceſſe eſt; At uniuerſum,ut dictum eſt, ab elabentibus uaporibus ſublatum,impulſumque, non æquè uniuerſum attollitur,impelliturque, nec æquali tempore utranque in partem, Britannicum, & quod Britannico adiacet mare ſummè attolli, & ſex horarum ſpatio in terras fluere, totidemque refluere uidetur. Idem & Adriaticus ſinus,at longè quàm Oceanus minus, Liguſti cum Tyrrenumque parum admodnm,ut & ſublatum,& impulſum latere poſsit;Mare iuxtà Aethiopiam quod Ceneghe uocatur quatuor tantùm horis fluere,octò refluere apparet. Non atque ſcilicet profundum mare,nec ab æquè reflexa luce,calefactum uniuerſum non eoſdem omne emittit uapores,ſed alibi longè plures, craſsioreſve;pauciores alibi, tenuioreſve,id itaque ſummè attolli uideri poteſt: quod breuius eſt, à cuius ſcilicet fundo robuſtior reſilit lux : & inde etiam impelli magis, ubi breuior eſt fundus forte & non diuerſa tãtùm profunditas diuerſæ maris tumefactionis, diuerſique motus cauſa uideri debet, ſed diuerſa itidem eius craſ-

ſities;

fities;neq; enim uel uniuerſa è terra æquè craſſum mare educi, vel è diuerſè eo craſſo non diuerſos uapores extrahi exiſtimare licet: id certè tumefieri magis, & inde magis incitari uideri debet ubi plures, craſsioreſve fiunt uapores. At non per uices modò fluere, reſluereq; videtur mare; ſed eſt vbi fluminis more perpetuò in vnã fluant partem, quod in Adriatico à Nautis obſeruatum tradunt & in Mediterraneo itidem uniuerſo, atque in Oceano amplius. Nauigatio itaq; ab Hiſpania ad inſulas Occidentales, quas Columbus inuenit uiginti quatuor dierum ſpatio conficitur; at contra ab inſulis ad Hiſpaniam, eadem propè uſis uentorum ope non niſi triũ, aut quatuor menſium tempore; Aquis nimirum occurſantibus, & in contrariam partem fluentibus. Idem & Luſitanis euenire aiunt, in Indiam ſuperato Bonæ ſpei promontorio, orientem uerſus nauigantibus, atque inde redeuntibus; At Mediterraneum, atq; Adriaticum quaſi circulo ferri. Illud enim ab Helleſpõto ad Occidentẽ Solem per uniuerſam Europæ oram ad columnas uſq; Herculeas, & Gaditanum fretum: inde uerò per Africæ littora ad Aegyptum vſque, & Syriam ad Orientem Solem: Adriaticum uerò dictum fortè continuans fluxum, per Illiriæ, Dalmatiæque oram Occidentem uerſus ad intimum uſque ſinum, in quo Venetiæ ſitæ ſunt; at inde ad Meridiem flaminiam uerſus flecti, ad Apuliam inde ad Orientẽ Solem: inde ſcilicet uſque quaque mouetur mare, unde plures, craſſioreſve elabuntur uapores: tales autem, tantique è minus profundo, ut exiſtimare licet, mari. Iure igitur ab Helleſponto Occidentẽ uerſus, è breuioribus nimirũ Ariſtotelis teſtimonio in profundiora uſque quaque maria, Aquas reliquas nequaquàm impellere uidentur, qui ex ipſis elabuntur uapores, quòd in minus calidis, aſſiduеque fluentibus, & Solis actionem ueluti fugientibus longe pauciores fiunt uapores, & elabentes eos nihil aquæ retinent liquidæ, tenueſque: At lacus tamen uidere eſt multos huc modò, modò illuc impulſos, at blande, leniterque, ab exiguis uaporib⁹, non uaſtos ipſos, neque in anguſtum actos ullum, ubi clarior illorum appareat motus ueluti, & maris.

FINIS.

Cum Licentia Superiorum.